

**NATO ekspanzija u
centralno-istočnoj Evropi:
posredničko naoružavanje**

Filip Kovačević

NATO ekspanzija u centralno-istočnoj Evropi: posredničko naoružavanje

Filip Kovačević

Univerzitetski profesor

Sažetak

Teško da je tajna da su neki od najglasnijih pobornika NATO ekspanzije u centralno-istočnu Evropu američki proizvođači oružja i njihovi lobisti. Naprimjer, jedan od osnivača Američkog komiteta za ekspanziju NATO-a, neprofitne organizacije javnog zagovaranja, bio je Bruce Jackson, potpredsjednik Lockheed Martina (američka kompanija za proizvodnju u svrhu vojnih potreba) i bivši obavještajac američke vojske. Čak je i New York Times svojevremeno ukazao da je takav opis poslova bio prilično uobičajen među onima koji su vršili pritisak na Kongres zbog proširenja alijanse, iako je prijetnja od njenog glavnog neprijatelja (kao i glavni neprijatelj) nestao u oblaku prašine.

Ključne riječi: NATO, ekspanzija, Evropa, oružje

Tokom sredine 90-tih, samo u dvije godine, šest najvećih proizvođača oružja u Americi, MacDonell Douglas, Raytheon, Boeing, Lockheed Martin, Northrop Grumman i Textron Inc. – izvijestili su da su utrošili 51 milion američkih dolara na lobiranje, od čega je većina otišla u njihove napore za NATO ekspanziju. Shodno tome, NATO je skoro pa udvostručio svoje prisustvo, šireći svoje članstvo od 16 na 28 država članica. Clintonova administracija, podstaknuta velikim sumama novca, nije se ustezala od otvaranja Pandorine kutije budućih evropskih sukoba, dok je šest divova obavještajnog industrijski vojnog kompleksa moglo zadovoljno trljati svoje dlanove. Ogromna nova tržišta oružja su bila zatvorena za centralno-istočne evropske vojne snage sve dok nisu bili prisiljeni na "interoperabilnost" radi prilagođavanja NATO-vim standardima. Iste korumpirane korporacije i lobi grupe su dovodile na vlast i/ili se infiltrirale u centralno-istočne evropske političke elite, koje su nanosile udarce svojim državnim budžetima, zdravstvenim, obrazovnim i socijalnim fondovima, iako su raširenih ruku prihvatili visoke vojne troškove. Pa i onda kada je bilo sve manje i manje novca za hljeb, novca za oružje se uvijek moglo naći.

Ovakav trend je i danas prisutan sa očito tragičnim posljedicama: što se više takve države potiču u gomilanju teškog naoružanja više je vjerovatno da će postojeće netrpeljivosti između i unutar država završiti nasiljem, te se neće riješiti mirnim putem. Ovo naročito važi za prostor Balkana, jer su vodeće balkanske elite u očima većine populacije izgubile političku legitimnost i povjerenje birača, te jedini način za homogenizaciju biračke baze jeste fabrikovanje unutarnje ili vanjske prijetnje od "već poznatih" krivaca.

Američki NATO vojno-obavještajni i industrijski kompleks uvijek je bio spreman i voljan da potpomogne svoje političke klijente na Balkanu u poboljšanju njihovog vojnog ugleda i širenju njihove moći. Ipak, u skorije vrijeme, ruska vlada i njeni proizvođači oružja su također počeli da se uključuju u slične poduhvate, pomažući svojim političkim klijentima.

Posredničko naoružavanje

U oktobru 2015. godine bilo je objavljeno da će Pentagon donirati 16 M270 višecjevnih raketnih bacača hrvatskoj vojsci, uz određeni uvjet: Hrvatska

će morati da nabavlja raketne bacače isključivo od američkih proizvođača. Također je bilo priče o raketnim bacačima koji su trebali da budu redizajnirani kako bi mogli da ispaljuju balističke projekte, a svaki projektil bi dolazio uz pozamašnu svotu od 2 miliona dolara. Ovo samo još više pojačava ovisnost Hrvatske o američkoj teškoj artiljeriji, s tim da će preostali ruski raketni bacači (koji su tu još od vremena JNA), ili barem oni koji su još u funkciji, biti izbačeni iz upotrebe.

Pentagon je također Hrvatskoj obećao 16 OH-58D Kiowa Warrior helikoptera. Oni su zamijenili ruske Mi-24, koje je Hrvatska odbacila još prije deceniju, kada je vršila zadnje pripreme za pridruživanje NATO-u. Prvih pet takvih helikoptera je isporučio američki transportni avion C-5 Galaxy krajem jula 2016. godine. Hrvatska vlada je pristala da plati sve poreze i obuku pilota, tako da je cijena iznosila 30 miliona dolara.

Dramatični porast broja raketnih bacača i borbenih helikoptera u Hrvatskoj je ozbiljno ugrozio odveć nestabilnu raspodjelu moći na Balkanu, uspostavljenu nakon ratnih dešavanja i raspada Jugoslavije. Čini se kako je ovo dio sveukupne strategije Pentagona za militarizaciju istočne Evrope, koja je podržana i od Obamine administracije, te je u velikoj mjeri finansirana od strane većinski republikanskog Kongresa. Kada je riječ o profitima američkog vojno-obavještajnog industrijskog kompleksa, između republikanaca i demokrata ne postoje razlike. Slijedom toga, Pentagonov budžet za centralno-istočnu Evropu u 2017. godini se učeterostručio. Zahvaljujući dvopartijskom blagoslovu od 789 miliona 2016. godine porastao je na 3.4 milijarde dolara.

Tenzije u jeku ove ubrzane militarizacije orkestrirane od strane Sjedinjenih Država su naročito primjetne kada je riječ o odnosu Hrvatske i Srbije. Srbijanska vlada teško da je mogla ostati ravnodušna na jačanje hrvatske vojne moći, i kao što je i bilo očekivano, obratila se za pomoć Rusiji, koja je, historijski gledano, njen najvažniji saveznik.

U januaru 2016. godine, Srbiju je posjetio Dimitry Rogozin, zamjenik ruskog premijera zadužen za pitanja sigurnosti. Rogozin je bio poznat kao bivši ruski ambasador pri NATO-u (2008–2011.), te je postao omražen na Zapadu zbog njegove vješte odbrane ruske intervencije u gruzijskom ratu 2008. godine. Objavio je knjigu o svom iskustvu u glavnom štabu NATO-a pod nazivom NATO tačka ru, koja je u Rusiji postala bestseler. Srbijanska vlada je konsultirala Rogozina oko nabavki različitih vrsta vojne opreme. Kao poklon

srbijskom premijeru Aleksandru Vučiću, Rogozin je donio plastičnu maketu ruskog dalekometnog sistema protivvazduhoplovne odbrane (PVO) S-300, te izjavio: "Da je Srbija imala ovakav sistem 1999. godine, NATO se nikada ne bi usudio da napadne".

Ipak, kao što je i Vučić istaknuo, iako sam nije naročito naklonjen Rusiji, ali mora da se predstavlja takvim zbog pritiska javnosti, pregovori o nabavljanju sistema S-300 za Srbiju bi mogli da potraju "nekoliko mjeseci". Ponovo, i sama pomisao na to da će Srbija imati takav sistem na svome teritoriju stvara paniku među redovima političara u Briselu i Washingtonu. Drugim riječima, američki NATO stratezi bi mogli dobiti više nego što su tražili kada su počeli sa punjenjem vojnih rezervi svojih balkanskih klijenata. Štaviše, neke medijske kuće su izvjestile da su Rogozin i Vučić razgovarali o mogućnosti nabavke MIG-35, najnovijeg ruskog borbenog aviona. Ipak, cijena se pokazala pretjerano visokom za srbijski budžet: 27 miliona dolara za jedan avion.

Od Rogozinove posjete bilo je dosta medijskih špekulacija o ruskom naoružanju koje se šalje u Srbiju. Njih su uglavnom promicali pro-rusko-srbijski mediji (posebice tabloidska izdanja), dok su srbijski mediji koje sponzorira Zapad i politički analitičari priklonjeni NATO-u činili sve što su mogli da umanje ili opovrgnu ovakve špekulacije. To je očekivano, jer obje strane pokušavaju da pridobiju javno mnijenje radi ostvarivanja vlastitih agendi, iako se čini da nema sumnje u to da se odvijaju određene isporuke ruske vojne opreme u Srbiju.

Ipak, kao što je ranije istaknuto, treba imati na umu da je sadašnja vlada premijera Aleksandra Vučića jedna od najviše pronatovskih srbijskih vlada ikada te da kontroliše i Ministarstvo odbrane koje radije saraduje sa NATO-om nego sa Rusijom. U februaru 2016. godine Vučićeva vlada je pripremila opsežan ugovor sa NATO-om, koji bi omogućio neograničenu slobodu kretanja i diplomatski imunitet NATO snagama u Srbiji, što je kasnije i potpisao srbijski predsjednik Tomislav Nikolić. Vučić je naveo da je ovo bilo nešto što je već razmatrano tokom mandata prošlih vlada, ali je izbjegao da direktno odgovori zašto ruskim vojnim snagama nisu date iste privilegije. Očito je da je Vučić istrajan u svojim pažljivo osmišljenim i prikrivenim nastojanjima promicanja NATO interesa, uzimajući u obzir da je većina srbijske populacije protiv bliže saradnje sa NATO-om. Čini se kako će Vučićev

politički ugled zasigurno opasti ako se javnosti obznani u kojoj mjeri seže njegov pronatovski stav.

U isto vrijeme, Vučićeva pronatovska intriga je dalje zakomplicirana antisrpskom političkom retorikom vladajućih hrvatskih elita, koje imaju nedvosmislenu potporu i podršku američkih natovskih mreža. Uostalom, trenutna predsjednica Hrvatske, Kolinda Grabar-Kitarović, je također bila u funkciji ambasadorice Hrvatske u Sjedinjenim Državama (2008–2011.) te pomoćnik generalnog sekretara NATO-a za javnu diplomatiju (2011–2014.). Sam autor je već opširno pisao o događajima koji su prethodili izborima u januaru 2015. godine.

Neki analitičari postavljaju ovu žestoku političku raspravu u kontekst prijevremenih parlamentarnih izbora koji su se održali 11. septembra 2016. godine. Oni smatraju da, hrvatski političari suočeni sa pogoršavajućom ekonomskom krizom i javnim dugom koji sve više raste, zbog privrženosti ideologiji neoliberalizma koju nameće Zapad, ne mogu naći drugog načina da potaknu birače da izađu na izbore i glasaju. Drugim riječima, oni traže način da ojačaju svoj klonuli legitimitet širenjem panike o prijetnjama iz Srbije. Iako je primjena ove političke taktike neosporiva ona bi mogla imati puno dublje implikacije. To je tako zato što se čini da postoji koncenzus među određenim američkim NATO krugovima koji drže do toga da bi u narednim godinama moglo doći do velikog sukoba sa Rusijom, te bi Balkansko poluostrvo pružilo idealno tlo za testiranje početnih faza tog sukoba. Iz tog razloga su i ustrajali u pojačanoj isporuci Pentagonovog oružja u balkanske države, ne samo u Hrvatsku, već i u Rumuniju te Albaniju. U ovom kontekstu, posebno je zabrinjavajuća evidencija o izvjesnoj isporuci američkog nuklearnog naoružanja iz vojne baze Incirlik u Turskoj u bazu Deveselu u Rumuniji, što je značajno umanjilo njihovu udaljenost od Rusije. Zračna baza Deveselu je odveć snabdjevena novim američkim raketnim štitom. Iako rumunska vlada nije odobrila isporuku nuklearnih projektila, ona je potvrđena iz pouzdanih izvora.

Ruska vlada bez sumnje planira seriju protumjera, koje bi uključile dramatično povećanje ruskog vojnog prisustva na Balkanu, kao i isporuku snažnih raketnih i drugih sistema, te naoružanja tradicionalnim saveznicima poput Srbije, Republike Srpske a možda i Makedonije.

Oružja tako ogromne razorne moći nisu viđena u ovom regionu još od raspada krajnje dobro naoružane (ali slabo organizovane) Jugoslavenske narodne armije. Ova oružja omogućavaju katastrofalne ishode u rukama korumpiranih balkanskih političara, koji se podvlađuju velikim silama i nemaju apsolutno nikakvog osjećaja savjesti prema svojim biračima.